

ОД СВЕТСКЕ ВЛАДЕ КА ГЛОБАЛНОМ УПРАВЉАЊУ

Апстракт

Повод за настанак овог текста је појава зборника о глобалном управљању који су уредили Бабић и Бојанић. Аутор узима тај зборник као одличан индикатор доминантних либералних схватања о пожељној трансформацији савременог света. На основу текстова реконструира се модел трансформације глобалних односа који лево-либерални аутори заговарају. Уочава се пре свега прелазак од идеје о централизованом светској влади ка децентрализованом глобалном управљању које се одвија на различитим нивоима. Аутор износи и своју критику датог модела.

Кључне речи: светска влада, глобално управљање, либерализам, хегемонија

*

* *

Да ли свет треба и може да добије једну светску владу и како до ње доћи? Током последње две деценије написано је много књига, чланака, елабората и одржано исто толико конференција, саветовања и семинара о овом питању. Тема светске владе је једна од оних граничних интердисциплинарних тема на којој се сусрећу филозофи, правници, политиколози, социолози, кибернетичари итд. Оно што карактерише већину ових разматрања је интенционалистички приступ, стриктно усмерен на разматрање нормативног идеала светске државе, који углавном игнорише претходне иначе веома инструктивне и корисне расправе о овом феномену какве су се водиле у више наврата током прошлог века (прва деценија, затим двадестих у вези са Лигом

¹ Виши научни сарадник, Институт за европске студије, Београд, mail: mdjurkov@gmail.com

нација и око тридесетих у вези са Бријановим планом о европским интеграцијама, као и у првој деценији после Другог светског рата у вези са низом универзалистичких и федералистичких предлога и иницијатива).

Друга одлика је дубоко просветитељски патос² разматрања светске власти. Доминатна струја долази из широког табора мислилаца који се данас називају и представљају «либералима», фундаменталистички оријентисаних у погледу прихватљивих система управљања и власти – либерална демократија је једино што је прихватљиво те се стога и сви облици глобалне власти виде као неки модуси либералне демократије проширени на регионални, а затим и светски ниво. Тако је расправа о светској власти изгубила експлицитно сваки контакт са непросветитељским визијама таквог феномена.

Неопходно је међутим подсетити се да су и Александар Македонски и римски цареви, и Наполеон и Хитлер између осталих такође имали своје врло упечатљиве моделе светске власти повезане са њиховом личном глобалном доминацијом.³ Штавише, они су покушали да своје моделе преточе у реалност. Изучавање тих покушаја такође би бацило врло важно светло и на неке од садашњих мера, понашања и предлога који наизглед имају другачију идеолошку и вредносну конотацију.

Савремене расправе, пре свега филозофске, о светској влади морају се дакле најпре допунити претходном премисом о моделима успостављања светске власти. Осим либерално-демократског модела који се у последњих двадесет година једини намеће као релевантан, неопходно је у расправе и анализе укључити и други модел, модел ауторитарне империје. Ако први у начелу треба да настане федералистички, одоздо, као постепено прожимање, и обједињавање процеса који повезују либералне демократије, други настаје као

² Најеминентнији претходник космополитске демократије (као жељеног облика светске владавине) јесте филозофија историје просветитељства, признаје Аркибуђи. Види, Archibugi, 2004, 466.

³ Ово су наравно само неки примери каквих има много. Такође је важно подсетити се да су теократске политичке творевине какав је калифат или Свето римско царство, себе видели и доживљавали као хијерархијски, ауторитарно устројене моделе светске власти, односно светске империје, који у крајњем случају треба да се прошире на читав свет. Неки од најважнијих пројеката који се у уџбеницима наводе као претече европских интеграција настали су заправо као покушаји обнове јединства хришћанског света и обједињавања његове моћи у интересу овладавања Светом земљом и у крајњем случају такође читавим светом.

хегемонија, тако што нека велика сила освајањем и различитим облицима доминације (који не морају да буду само елементи тврде већ и меке или комбиноване паметне моћи) проширује своју власт, хегемонију, доминацију или свој модел организације на читаву куглу.

Увођење овог модела је од великог значаја јер запањујуће показује да понашање САД и Британије у последњих двадесет година више личи на тај модел него на модел аутономног, спонтаног удруживања федералистички организованих и повезаних либералних демократија. То индиректно потврђују и најважнија либерална пера данашњице попут Погеа или Тамир, који при излагању свог модела на крају признају да ће његова успешност фундаментално зависти од снаге, способности и воље САД и земаља ЕУ да га глобално промовишу и наметну.⁴

Тамирова, следећи Дојла и Брилмајера, у свом чланку инсистира на томе да либерална хегемонија у свету, какав данас (1995) постоји нарочито доприноси успостављању праведног светског поретка (just world order).⁵ Од тада су ови либерални хегемони извршили нелегалне војне интервенције у бар пет земаља, и организовали промене власти у бар још толико. Стање у тим државама данас тешко да би се могло тумачити као боље него пре њихових интервенција.

Постоје и значајни историјски контрапримери које Тамирова прескаче: постоји читав низ примера у којима су либералне демократије током последња два века зарад свог интереса рушиле демократске режиме и успостављале и помагале диктатуре па чак и теократије.⁶ Најупечатљивији пример је случај рушења иранског премијера Мосадека који је власт изгубио управо због оданости демократским принципима одбијајући да примени силу против британских и америчких плаћеника.⁷ И наша историја нуди неке занимљиве доприносе. Познат је пример из доба уставобранитеља приликом обарања власти Обреновића и владавине кнеза Александра Карађорђевића. У то доба су се за уставна начела у Србији залагале царевине (Руска и Аустро-угарска) док су либералне демократије, Британија и Француска чврсто стајале иза владара и залагале се за пуну ауторитарну власт.

⁴ Pogge, 1992, Tamir, 2000.

⁵ Tamir, 2000, 252.

⁶ И данас САД и Британија подржавају читав низ теократских, ригидних режима у арапском свету од којих је наравно најозлоглашенији онај у Саудијској Арабији.

⁷ Кинзер, 2004..

Тамирова испушта још једну важну димнезију. Британија, а исто важи и за Француску, до Првог светског рата била је најмоћнија светска царевина која је обухватала велики део светске територије и владала над стотинама милиона људи. Међутим, она је била либерална демократија само у унутрашњем уређењу старог центра империје, метрополе, дакле територије на британским острвима. Само су тамошњи становници имали политичка права и могућност партиципације у бирању власти и одлучивању. Стотине милиона поданика из колонија над којима се владало, били су грађани другог реда, дискриминисани на основу расистичких принципа, као ниже расе које бели човек услед свог терета (Киплинг) за њихово добро тек мора постепено да цивилизује.

Дакле, много примера показује да хегемонија либералних држава уопште не мора да доприноси либерално демократском моделу светске власти. Сасвим је могуће да либерално-демократска држава спроводи империјалну (Британија) или квази империјалну (САД) доминацију и владавину над светом.

Увођење ових момената у расправу је важно и због основнијег методолошког питања које се односи на то шта је политичка филозофија (нарочито данас), шта она треба да буде и шта је предмет њеног истраживања. Оно што се данас из англо-америчке кухиње наметнуло као политичка филозофија је идеја о искључиво нормативном разматрању политичких појмова из либерално-демократске перспективе (феминизми, делиберације, контрактивизми, нормативизми). Тиме су историја и предмет класичне политичке филозофије дубоко редуковани и кастрирани јер се искључују фундаментална питања политике која се односе на моћ, њен смисао и значај, као и начине њеног практиковања и употребе.⁸

Није случајно дакле што се у актуелним дебатама не помињу раније расправе у којима је највећи број садашњих аргумената већ разматран, као што такође није случајно што се у одговарајућим уџбеницима и историјама европских интеграција не разматрају нацистичке идеје и модели реализације истог идеала. Ова димзенија је међутим суштинска јер укључује једно од навјажнијх питања политичке филозофије, наиме димензију борбе за употребу појмова и политичких позиција.

⁸ Види Ђурковић, 2005. Овој теми ћу се вратити и касније, а илустрација је други део овог текста.

*

* *

И актуелна дводеценијска расправа уско је повезана са споровима око *суверености*, при чему се овај појам заједно са *национализмом* узима као стигматизовани облик партикуларитета (негативног по дефиницији) који спречава развој пожељне универзалности приписане појмовима *космополитизма* и космополитске демократије, људских права, глобалне правде и сл. Велика новост је међутим, пребацивање тежишта са есенцијалистички и статички постављене идеје о институцији светске владе, на функционалистички, динамички и сложено представљене идеје светског владања или још боље светског управљања (*governance*). Отуд је сасвим логично што књига која је повод за овај рад носи управо такав назив: *World Governance: Do We Need It, Is It Possible, What (Could It) All Mean?*, односно у преводу *Светско управљање: да ли нам је потребно, је ли могуће и шта би све то могло да значи?*

Ради се о веома занимљивом зборнику радова који се појавио 2010. у издању престижне издавачке куће *Cambridge Scholars Publishing*.⁹ Основа за ово издање је истоимена конференција која се одржала у Београду у јуну 2008. Но за потребе овог издања уредници су додали и неке друге радове који су представљани на ранијим конференцијама одржаваним у оквиру истог истраживачког пројекта,¹⁰ као и неке који су се логиком уклапали у замишљени оквир зборника. Тако је настало издање које има важан значај за нашу филозофију и друштвене и хуманистичке науке уопште. Ретко се наине дешава да се на овакав начин у светским оквирима представи неки интелектуални догађај који се одиграо у Београду и ретки су случајеви да наши аутори објављују код престижних светских издавача.¹¹

Бабић и Бојанић су у сарадњи са уредницима издавачке куће тако саставили зборник који је веома репрезентативан у погледу

⁹ Babić, J, Војанић, Р, (ур.), 2010. Српски превод целог зборника појавио се 2013 у издању Правног факултета у Београду.

¹⁰ Серија конференција из области филозофије и етике међународних односа коју су у другој половини деведесетих заједно са Бурли Викинсом започели Јован Бабић и Александар Локић. Временом је пројекат еволуирао, конференција је од ануалне постала биануална, а уместо Локића у организацију се укључио Петар Бојанић. Осим овог зборника на енглеском језику, као последица пројекта појавио се у издању Службеног гласника 2009 и зборник на српском језику Светска власт. Садржај се међутим у доброј мери разликује од енглеског издања.

¹¹ Свега неколико скорашњих случајева је познато и то углавном наших људи који годинама живе у иностранству (Радан, Павковић)

заступљености аутора и тематике која се данас разматра у оквиру нарације о светском управљању. Бабић је изразио жаљење што у овај зборник није ушао познати текст Александра Вента о неизбежности светске власти.¹² Већа је чини се штета што зборник нема више озбиљних чланака који су критички настројени према актуелним идејама и филозофским пројектима светске власти и космополитиске демократије. Занимљиво би било знати зашто овде нема Чендлеровог текста који се иначе налази у српском издању, као и Дузинасовог прилога. Ради се о квалитетним радовима релативно познатих аутора који припадају кампу оних левичара који су критички оријентисани према доминантним идеолошким пројектима,¹³ и у својим радовима следећи традицију демаскирања приказују везу оваквих пројеката са глобалним империјализмом и америчким хегемонизмом.

Постоји обиље озбиљне литературе која критикује пројекте светске власти са различитих филозофских и политичко-теоријских позиција. Нпр. класични реалисти из области теорије међународних односа написали су неке значајне радове усмерене ка критици ових утопијских идеја. Волц као вероватно најважнији од њих има неколико текстова у којима се критички осврнуо на сличне радове и пројекте.¹⁴ Овако се критички осврти, стварни проблеми и приказивање друге стране медаље могу наћи само код Јана Нарвесона (који одбацује саму идеју), Алфреда Рубина (који показује како велике државе зарад свог интереса манипулишу терминологијом и нормативом у сфери међународног права), Ингеборг Маус (критикује злоупотребу Канта за пропагирање идеје светске власти) и занимљиво код све тројице наших аутора. То је квантитативно далеко слабије од преобладајуће позиције коју у различитим облицима заступају сви остали аутори, њих четрнаесторо.

Но тиме се доиста реалније приказује стварно стање у савременој политичкој филозофији. Оно је као што смо већ горе напоменули и као што и овај зборник показује, прилично јадно и неинспиративно. Дебате су одсечене од историјског искуства, класична аргументација, увиди и аутори се селективно користе, уводи се низ бемислених апстрактних *изама* за опис нормативних позиција које се по правилу представљају у бинарној опозицији, без реда се креће између високе нормативности и практичне дневне политике. Коначно, простор за

¹² Види Вент, 2009.

¹³ У тој традицији су и Данило Золо и Скот Хоторн.

¹⁴ Види нпр. Нпр. Kenneth Waltz, « Globalization and Governance», *Political Science and Politics*, Vol. 32, No.4, 1999, 693-700

дебату и размишљање је сурово и брутално ограничен праксом и политиком научне мреже институција, часописа, фондација и сл, која непогрешиво следи оквира политичке коректности владајуће фундаменталистичке лево-либералне идеологије.¹⁵

Ово се најбоље види у имплицитно недодирљивој хипотези о апсолутној пожељности либералне демократије у њеном унутардржавном и космополитском виду с једне, и апсолутној непожељности било каквог ауторитаризма с друге стране. Не само ауторитаризам него чак ни ауторитарни елементи унутар либерално демократских устава као што су ванредно стање или државни разлог, немају никакав легитимитет унутар овог дискурса, заинтересованог само за нормативна разматрања демократије и све оне мале кораке и процесе који воде успостављању светске власти.

Зборник је иначе састављен од три целине. Прва, под називом *За и против* обухвата седам текстова. Ричард Фалк, Мајкл Волцер, Стенли Хофман, Отфрид Хефе и Кембел Крејг износе аргументе у прилог светског управљања, Павковић указује на низ теоријских и практичних проблема у вези са (не)могућношћу сецесије у Вентовој глобалној творевини, док Нарвесон доказује зашто је светска влада страховито погрешна идеја.

Следи затим целина од пет текстова посвећена споровима о Кантовом односу према идеји светске власти. Ту су Полин Клајнгелд, Томас Поге и Шерон Андерсон Голд који се залажу за глобално управљање тражећи подршку у Кантовим идејама, док Ингеборг Маус и Јован Бабић следећи Канта указују на његово суштинско противљење идејама светске власти, односно на немогућност трајног уклањања рата.

Последња целина носи назив *Примене*. Обухвата осам текстова. Рубин и Бојанић одскачу са критичком интонацијом бавећи се проблемима дефиниције и положаја пирата у међународном праву и у визији глобалне власти. Бјукенен и Киохејн разматрају легитимност институција глобалног управљања, Лари Меј пише о праву да се буде субјект међународног права, Ентони Елис разматра значај

¹⁵ Ово се одражава на различите начине у свим областима практичне и интелектуалне делатности. Подсетимо се да владајући нормативни дискурс у круговима блиских Републиканској странци у САД, у последњој деценији, означаван обично као неоконзервативизам, у свом милитаризму, фундаментализму и приврежности идеји насилне промоције демократије и људских права широм света, много више додирних тачака има са левим либералима него са класичним конзервативцима.

Међународног кривичног суда, Вирицинија Хелд пише о етици бриге у вези са светском владом, Пол Гилберт се бави глобалним цивилним друштвом, а Луси Кабрера се залаже са глобално грађанство као неизоставан део космополитизма.

Већина заступљених аутора припадају идеолошком кампу који себе данас представља као либерале. Такође велики број њих је некада био или експлицитно марксистички оријентисан, или близак неком облику левике. Суштински, посматрано из позиције скале класичне политичке теорије њих би пре требало третирали као умерене, еволуционо усмерене троцкисте (пре свега због циља, универзалне светске заједнице једнаких људи, метода перманенте (р)еволуције, и неупитности есхатолошке схеме) него као класичне либерале којима је национална држава из много суштинских разлога била незаменљиви оквир политике. То нису ни либерали манчестерске школе јер се од њих фундаментално разликују по разумевању односа политике и економије и по односу према тржишној привреди.

За многе антикомунисте из источне Европе велико изненађење је било то што је Запад изашао из хладог рата много склонији левим идејама него што су они очекивали. Дилема: комунистички исток, капиталистички запад скривала је дубоку еволуцију унутар западног света, на свим пољима која је водила ка суштинском и дубинском скретању у лево већег дела западне цивилизације. То се нарочито рефлектовало у стању на универзитетима који су произвели овакву доминацију најразличитијих облика левог дискурса који су креирали овакав интелектуални мејнстрим представљен и у нашем зборнику.

Како дакле изгледа модел светске владавине за који се они залажу?

*

* *

Полазећи од оживљене просветитељке есхатолошке перспективе, ови аутори велики значај дају процесу глобализације. Глобализација је вероватно најчешће коришћена реч у друштвеним наукама у деценији која је следила након пада комунизма. Пад берлинског зида симболички је схваћен као најава пада свих зидова и граница: између економија, народа, нација, држава. Глобализација је гиденсовски схваћена као интензивирање процеса и унутрашње сажимање света. Ранији просветитељи би сматрали да је сам тај процес по себи довољан да се констатује кретање ка космополису. Ови нови

просветитељи, међутим, глобализацију схватају као позитиван, али дијалектичан и двостран процес који има добре стране, али носи и велике опасности¹⁶: пролиферација нуклеарног наоружања, глобално загађење, могућност ширења тероризма, повећање социјалних разлика, кршење људских права унутар појачаних међуетничких сукоба итд. Стога се као проблем поставља како конструлисати овај фактички процес глобализације и како га усмеравати у пожељном правцу. Фалк то врло лепо дефинише: глобално управљање се бави успостављањем поретка у одсуству светске владе и међународних институција довољно јаким да примене глобалне норме у односу на политичке актере који им се одлучно противе.¹⁷ Основни задатак је функционалистички, управљање овим процесом за који стари вестфалијански оквир наводно није довољан.

Дакле сам есхатолошки циљ углавном није споран: то је светска владавина заједницом обједињеног човечанства. Али у фокус међутим улази управљање оним што се сада дешава. Дакле, читава ова интердисциплинарна област анализе светске владавине доживела је функционалистички обрт и са анализе нормативног циља углавном је прешла на истраживање актуелних процеса транзиције од вестфалијанског модела суверених држава ка наредним облицима који треба да доведу до крајњег циља.

Поређења са историјом марксистичке мисли су неизбежна. Ко год се бавио анализом теорије и праксе марксизма и реалног социјализма у двадесетом веку препознаје идентичну матрицу мишљења и методологију само изражену другим појмовима и категоријама. Да се подсетимо, у марксизму и разним другим дериватима социјалистичког покрета, циљ је такође био неоспоран и углавном замишљан на идентичан начин: комунизам као разотуђење сваког појединца и читавог човечанства, и овладавање природом и светским процесима у интересу човечанства (зато је пролетаријат имао месијанску улогу јер је он једина класа која не може себе да ослободи, а да не укине сваку експлоатацију).

Сви спорови су, међутим, вођени око тога како да се до тог жељеног циља дође. Оно што се данас назива *транзицијом* у оној традицији се називало *прелазним стањем*. Историја марксизма у двадесетом веку пеговата је разним покретима, правцима и практичним облицима:

¹⁶ Урлих Бек то назива ризичним друштвом.

¹⁷ У Babić, J, Војанић, Р, (ур.), (2010), стр. 20. Овде треба уочити и милитантну димензију принуде и приморавања.

анархизам, синдикализам, лењинизам, троцкизам, стаљинизам, демократија савета, социјал-демократија, аустромарксизам, народне демократије, самоуправљање, еврокомунизам, културна револуција, теологија ослобођења, да поменем само неке од њих. Основно поље на коме су се они разилазили је простор прелазног стања које су сви различито доживљавали и на коме су се залагали за различите стратегије и тактике долажења до истог циља: колико траје прелазно стање (социјализам), како се организује, које методе користити, како се односити према постојећем буржоаском свету и унутар земаља које су оствариле револуцију, и унутар оних у којима је либерална демократија и даље на власти, како се у међународној арени односити према несоцијалистичким земљама, како пословати са капиталистичким државама, банкама и корпорацијама итд.

Штавише, многи од ових аутора не само да тврде да је једна светска валда далеки пројекат него као своју позитивну одлику истичу одређену скепсу према превише централизованим визијама такве владе као потенцијално хегемонистичким.¹⁸ Њих управо и занима простор између два екстремна типска модела, вестафилијанског са системом независних суверених држава, и глобалне централизоване државе. Отуд доминатно функционистичка аргументација и тумачења чак и основних помова као што је демократија. Наиме велики број аутора инсистира на томе да демократија није прецизно и занавек дефинисан појам, да он доживљава сталне промене и адаптације, да је нпр. већ прелазак са директне демократије на представничку у САД био толики шок и револуција да се модел уопште и није називао демократијом него републиком, и да коначно прелазак на регионалне, а затим и на глобалне моделе космополитске демократије такође значи нову револуционарну трансформацију појма и садржаја демократије.

У том међупростру они се фокусирају на елементе овог процеса као што су ерозија суверенитета, демократизација што већег броја ауторитарних држава, ширење механизма за заштиту људских права независно од воље и уређења појединачних држава, ширење социјалне правде, затим транснационалних демократских иницијатива, јачање глобалне јавне сфере и глобалног цивилног друштва, стварање додатних надвладиних институција као што је Међународни кривични трибунал, прављење широке мреже која промовише универзалну космополитску културу људских права и врши притисак на власти значајних држава и међународних

¹⁸ Види Лу, 2009. 95. и даље.

институција како би спроводили све мере у овом правцу, укључујући и санкције и хуманитарне војне интервенције. Циљ је да се створи децентрирана мрежа снажних актера који наступају у име одређеног скупа космополитских вредности и постепено трансформишу читав светски систем у том правцу.

Мајкл Волцер је због забринутости за опстанак појединачних култура и културне разноликости посебно заинтересован да то ново управљање буде плуралистичко. Разрађујући свој модел он долази до како каже трећег нивоа глобалног плурализма: треба створити скуп алтернативних центара и све гушћу мрежу друштвених веза које прелазе преко граница држава. Решење је да се гради на већ постојећим институционалним структурама или онима које полако настају и да се оне јачају чак и кад се међусобно надмећу.

Кад се то преточи у модел настјае нешто што за онога ко је доживео 1999 и њену обавештајно идеолошку и пропагандну припрему делује као права ноћна мора: «Тако трећи ниво глобалног плурализма захтева УН са сопственом војном снагом која би била способна за хуманитарне интервенције и јаке верзије чувања мира – али снагу која би и даље могла да се користи само уз одобрење Савета безбедности или велике већине у генералној скупштини. Она затим захтева Светску банку и ММФ довољно јаке да регулишу ток капитала и облике међународног инвестирања, и СТО способну да наметне радне и еколошке стандарде као и трговинске уговоре – свим тим међутим мора да се независно управља, без уске координације са УН. Потребан је и светски суд који би сам могао да хапси, али коме би требала подршка УН уколико се суочи са противљењем било које од (полу) суверених држава које чине међународно друштво. Додајмо овим организацијама велики број грађанских удружења која делују интернационално, укључујући политичке странке које своје кандидате истичу на изборима у различитим државама, и синдикате који остварују свој дугорочни циљ међународне солидарности, као и покрете окупљене око једног специфичног проблема.» Овом мрежом, наставља Волцер јача се политика глобалног друштва, али уз услов да све то никада не сме да конституише један центар. Потребни су мултипликовани извори политичке енергије који се увек другачије усредсређују.¹⁹

¹⁹ Walzer, 2010, 57

Чак и овакво прелазно стање је дугорочни циљ, а не нешто чему смо данас близу. Но сваку прилику да се иде у том правцу треба искористити. Ово убеђење је широко распрострањено, па постоји велика спремност да се игноришу детаљи ако је циљ прихватљив. Чак и Вент тврди да нам није потребна јединствена влада у форми једног јединственог тела са једним лидером који доноси финалне одлуке.²⁰ Међутим као и сви мислиоци који су антисуверенистички усмерени и ови имају ултимативни проблем спроводивости одлука. Ко ће на крају, посебно у спорним ситуацијама да донесе одлуку? Вент зато на крају тврди да је једна ефикасна влада ипак ултимативни циљ јер мора да обезбеди извршивост одлука пре свега кад су у питању сузбијања проблематичних, изопштених држава и група. Упркос нелагодности у вези са понашањем САД (посебно у Бушовој неоконзервативној деценији) за које и они признају да се хегемонистички понашају, многи од кључних аутора на крају ипак признају да кретање у жељеном правцу зависи од добре воље пре свега САД и ЕУ да делују у складу са њиховим визијама хуманитарних интервенција и сузбијања суверенитета.²¹

*

* *

Следећи корак у разматрању је питање конкретних мера којима би данас и у скорој будућности могло да се развије ово либерлано прелазно стање. Николас Хагер у својој недавно објављеној књизи Светска влада говори о осам могућих модела који могу да се развијају. 1. Стварање светске заједнице кроз организације, 2. Држање за УН и јачање уговора између великих сила, 3. Организовање конвенције за Светски устав, 4. Ревизија Повеље УН како би се ојачало међународно право, 5. Уговор за формирање нове глобалне организације која би постојала уз УН и ојачала је. 6. Стварање нетранспарентне (тајне) Светске владе кроз групе са ексклузивним члановима²² 7.

²⁰ Wendt, 2003, 506

²¹ Pogge, 1992. Тамирова тврди да је добро што данас постоји либерални хегемонизам. Tamir, 1995.

²² Овај конспиролошки модел је веома развијен у алтернативама мејнстрим науци, посебно у круговима ревизионистичке историје. По њима ово је најрелевантнији модел јер се управо преко деловања таквих ексклузивних, нетранспарентних група које трансцендирају националне инстанце спроводи највећи део глобалног управљања и трансформација света бар у последњих стотинак година. Доступни подаци о организацијама као што су Билдерберг група, Трилатерала, Римски клуб или слободног зидарство потврђују да се ова димензија не сме изоставити као део објашњења одређених појава и токова у модерној светској историји.

Демократизација УН и чињење да глобално управљање постане одговорније, 8. Идеални обик светске владе који би изградио све институције попут војске, председника, владе, парламентарне скупштине, сената, суда и све то поставио изнад УН.²³

Погледајмо како се међутим код аутора у књизи и њима сродних мислилаца виде пожељне конкретне мере и кораци за стварање модела какав је наведени Волцеров. Овде можемо да обрадимо само неке од најважнијих и најчешће помињаних.

1. Регионализам. Овај појам се користи у два основна вида. Други, политика јачања друштвених и административних ентитета нижег обима од држава, има значајну улогу у процесу дисперзије суверенитета националних држава. Поменути дисперзија иде према доле, дакле према мањим аутономним јединицама,²⁴ али и према горе, ка новим већим регионалним целинама које обухватају државе и на које поједине земље трансферишу своје ингеренције у све већем броју области. Европска унија се узима као веома успешан, већ у великој мери реализован протомодел, који показује реалну остваривост идеје регионализма. Многи аутори су још после другог светског рата уочили да је идеја о стварању светске владе, па чак и европске путем чина, уставне конвенције, неког револуционарног *fiat* неостварива. Отуд се као реалистичан модел у случају ЕУ показао еволутивни, али константни развој интеграција који је довео до веома високог степена интегрисаности који укључује и јединствену монету. ЕУ се дакле узима као пут који би требало да следе и друге регионалне иницијативе (НАФТА, АСЕАН, Панафричка унија итд), али и као нада да се сличном еволуцијом која води ка стварању региона у другом кораку може доћи и до обједињивања региона у светску владавину.

2. Универзална демократизација као пут ка миру. Опет имамо два момента. То је настојање да се што већи број земаља од ауторитаризма преведе у табор демократија (макар то за почетак укључивало само формални критеријум избора владе на релативно слободним изборима). И други, веру да ће већи број демократија допринети укупној демократизацији и пацификацији међународне арене. Ова вера је међутим и теоријски и икуствено крајње проблематична. Она се базира на старом миту о томе да демократије

²³ Hagger, 2010.

²⁴ Ерих Калер је још четрдесетих предлагао да се уместо држава на светској уставној конвенцији појаве делегати региона, као нижих, хомогенијих јединица.. Види у Niebuhr, 1949, 385

наводно не ратују међу собом као и да су демократије мирољубивије у међународним односима.²⁵ Бентам, Кант и Медисон се наводе као теретичари који су поставили ове старе хипотезе. Међутим још је понашање Атине показало да демократије могу да воде веома милитаристичку и насилну империјалистичку политику и да воде ратове у име колонизације, освајања, хегемоније. Њима у великој мери одговара модерно понашање Британије у деветнаестом и САД у двадесетом или двадесет првом веку. Да би се вештачки одржавао мит натеже се аргумент тако што се вилхелминска Немачка проглашава ауторитарном државом иако је била изборна демократија са широм бирачком базом од Британије и Француске итд. Такође се прескаче искуство француске револуције и европских ратова који су након ње уследили. Хобсбаум је добро уочио да су демократије често биле крволочније и милитантније због месијанизма и популизма, док су ауторитарне царевине у принципу бар у првој половини деветнаестог века водиле конзервативну и неагресивну политику усмерену ка очувању *статус квоа* и пацификацији унутрашњих револуционарних изазова.²⁶

3. Супсидијарност. Ову идеју у арсенал глобалних космополитских метода углавном доносе европски аутори. Супсидијарност је једна од најчешће помињаних речи кад је у питању процес европских интеграција па је разумљиво зашто се њена симболичка и методолошка снага радо трансферише и на идеје о глобалном управљању. Суштина је у претходној хипотези коју је посебно Поге²⁷ радо развијао а сви врло радо прихватили, у дисперзији суверенитета, одлучивања и одговорности. Овај појам иначе долази из социјалног учења римокатоличке цркве, односно из папских енциклика. Уведен је крајем деветнаестог века да помогне у организацији хијерархије цркве. Одатле је преузет у политичку теорију хришћанске демократије, да би се прелио на систем организације ЕЕЗ, а затим и ЕУ. Његова суштина је садржана у препоруци да сваки ниво власти треба директно да одлучује о оним питањима која се директно односе на њега и само на њега. Конкретно, то би значило да локална самоуправа и регионална власт не треба да очекују да им држава решава комуналне проблеме, или да Европска комисија нема права да се меша у оне послове које државе

²⁵ Део те дискусије обухваћен је код Аркибуђија, 2004, 441. Види и ХOFFE, 2010, 82.

²⁶ И Аркибуђи и Хефе прихватају ове контрааргументе али покушавају на крају да ипак спасу макар минимално важење основне тезе о већој склоности демократија ка међународним институцијама и кооперацији. Понашање САД међутим према УН, протоколу из Кјотоа и Римском трибуналу је веома јак контрааргумент.

²⁷ Види POGGE, 1992, Ју, 2009.

нису пренеле на европски ниво. Овај корисни принцип у пракси је међутим предмет сталних контроверзи и спорова око ингеренција између држава и Комисије, а све више и између држава и њених подјединица (региона, *лендера*, статистичких региона, аутономних покрајина). У сваком случају, ови мислиоци се надају да би тај принцип могао да помогне и дисперзији суверенитета и државних надлежности, те њиховој равномерној расподели између свих ових нивоа од светске власти до локалне самоуправе.

4. Унапређење и јачање већ постојећих међународних институција и њихово претварање у глобалне и светске (а не међународне). Многи од ових аутора су незадовољни понашањем и радом УН и доста се баве идејама о њиховој реформи уочавајући међутим колико је уопште проблематична сама идеја демократизације УН. Оданост левим идејама социјалне правде и приоритету борбе против сиромаштва чини их још скептичнијим према ММФ, Светској банци и посебно према СТО. Међутим, у недостатку других ове институције узимају као заметке будуће мреже глобалних институција и залажу се за њихову реформу. Као добар аспект њиховог деловања истиче се надређеност државном суверенитету и могућност да се преко њих врши условљавање ауторитарних режима.

Занимљиво је да у зборнику нико не помиње НАТО, што је прилично уобичајна пракса међу овим мислиоцима. А НАТО је заправо најважнија од институција преко којих се у последње две деценије практиковало гажење суверенитета и глобално управљање. Та институција је преузимала «правду» у своје руке и улогу регионалног и глобалног полицајца кад год је могла спроведећи хуманитарне интервенције и борбу против тероризма и без одобрења Савета безбедности. И док су рат протв Србије сви једнодушно подржали, окупације Авганистана и Ирака су помутиле веру у америчке намере. Штавише, чини се да је подржана аргументација реалиста који тврде да су све ове међународне институције заправо инструменти политике и интереса најјачих сила а пре свега САД.²⁸

5. Стварање нових глобалних институција и агенција при чему се посебан нагласак ставља на независне судске instance које би могле да одлучују о разним аспектима унутардржавних политика и да служе као инструменти глобалне демократизације. Томас Поге

²⁸ Неке депеше објављене у *Викиликсу* додатно су подриле веру у рад ових институција. Испоставило се да је и Римски трибунал као зпараво једина нова релевантна институција основана у складу са овим идејама, постала инструмент под контролом САД иако сама Америка не признаје тај трибунал!

се посебно истиче таквим пројектима који би на пример одлучивали о томе да ли је нека држава довољно демократска да јој се дозволи да продаје своје ресурсе на светској пијаци. Резон ових мислилаца је подржан полувековним искуством рада судских инстанци у САД и праксом Европског суда правде. Ове недемократске институције су урадиле највише за ширење идеологије и система вредности до којих им је стало па стога траже да се таква пракса универзализује и подигне на светски ниво. Они су велики подржаваоци стварања *ад хок* међународних кривичних трибунала какви су суд за бившу Југославију и суд за Руанду. Ови трибунали су такође обележени веома контроверзном праксом селективне правде и посебно се труде да дешавања у турбулентним регионима одвоје од «заслуга» великих западних сила и да њих ослободе од било какве одговорности за распад земље и поједине злочине.²⁹

6. Јачање глобалног цивилног друштва, стварање мреже невладиних институција најразликтијег типа које делују по одређеним питањима и стварају глобалну мрежу за демократизацију појединачних земаља и општу демократизацију света. Ово мора да обухвата све политички коректне организације као што су нво-и, омладинске и хуманитарне организације, феминистичке, еколошке, синдикате, фондације, удружења и покрете федералиста, паневропљана, подржавалаца рада УН итд.³⁰ Посебно се подржавају транснационалне иницијативе и ради се на томе да се при свакој значајној регионалној и глобалној институцији направи саветодавни форум у коме ће представници цивилног друштва бити заступљени.

Постоји међутим, и овде друга стран медаље, а то је евидентна употреба овог простора као инструмента за интересе великих сила и корпорација. Најзанимљивији пример је фомирање, ширење и употреба Отпора за подривање власти у оним државама које постану проблем западним силама, док се Отпор некако не појављује у Саудијској Арабији нпр.

Правац аргументације који Волцер развија покушава да следи класичну либералну традицију наводног неповерења према централизованим ауторитетима, али и комунитаристичку бригу

²⁹ Док се бивши лидери зараћених страна хапсе и осуђују, некадашњи лидери великих сила су одбијали да се у Хагу појаве и као сведоци.

³⁰ Један од бољих индикатора значаја ове мере је *легендарни* Фукујама. Након *Краја историје*, већ средином деведесетих, овај аутор се окренуо заговарању приче о развоју цивилног друштва као најважнијем недостајућем сегменту за остварење његових претходних пројекција.

о плурализму култура, односно о значају специфичне културе и система вредности у једној интегрисаној заједници као основе на којој институције могу да функционишу.³¹ У сличном правцу ишао је немачки судија Дитер Грим кад је половином деведесетих у полемици са Хабермасом доказивао да не може бити европске демократије јер не постоји европски демос. Велики део либерала је усвојио ове увиде комунитариста па је чак и поменути првосвештеник левих либерала у Европи Јирген Хабермас еволуирао од своје фикс идеје уставног патриотизма ка сложенијем односу демократије и посебне културе и наслеђа заједнице у којој демократија треба да функционише.

С друге стране, набој фундаментализма често се и даље осећа кад је у питању третирање нелибералних друштава. Један од најбољих примера је третман који је Ролсово *Право народа* доживело у овим круговима. Покушавајући да своју теорију правде развијану у *Политичком либерализму* и изграђену око идеје преклапајућег консензуса, пренесе на глобални ниво, Ролс је прокушао да направи аранжман заснован на принципу *modus vivendi* и толеранције између либерално демократских друштава и пристojно ауторитарних система. Иако је ставио низ ограда у погледу тога шта та друштва дефинише као пристojна, и иако чак није отписао ни хуманитарне интервенције у случају тешких повреда хуманитарног права, његова књига је доживела разорне фундаменталистички мотивисане критке из овог табора. Оптужен је зато што је одустао од просте екстраполације своје основне теорије на свет и што своју редистрибутивну схему не примењује на глобалном ниову.

*

* *

До сада смо износили основе ове нове нормативне квазилибералне теорије глобалног управљања односно светске владавине. Погледајмо сада у кратким цртама, како би изгледала на реализму заснована критика ових визија која се фокусира на практичне последице изнетих идеја.

Постоји ниво аргументације који се фокусира на проблем практичности и (не)применљивости ових теорија. Полази се од тезе да је консолидована држава са свим својим манама и даље најбољи и

³¹ Један од основних елемената критике у Нибуоровом раду «Илузија светске државе» јесте истицање да не постоји одговарајућа светска органска заједница која би моралом и обичајношћу подржавала нове институционалне аранжмане на глобалном ниову.

најпоузданији механизам како за заштиту индивидуалних права тако и за задовољавање свих других основних потреба савремених људи. Стога се сматра да се уместо подривања њеног легитимитета треба окренути ка њеном јачању и оспособљавању да боље обавља своје традиционалне, али и нове функције.

Идеја светске владавине оправдава се иначе полазећи од обе стандардне либералне уговорне теорије. Реалисти много лакше излазе на крај са локовским варијантама³² које инвестирају просветитељску оптимистичку антропологију о добром човку који се уз адекватне минималне институције сам непринудно развија у кооперацији са другима. Основни аргумент иде на побијање ове оптимистичке антропологије и инсистирање на чињеници да се људска природа не мења те да је сукоб између људи и заједница неизбежна константа људске историје од које се мора полазити при развијању валидних теорија.

Постоји међутим и хобсовска линија оправдавања³³ која управо и полази од антрополошког песимизма. Ова стратегија тврди да су глобализација и појава апсолутне претње у виду нуклеарног наоружања и глобалног отопљавања нови фактори који захтевају да се хобсовска линија аргументације прошири са нивоа држава на ниво света у виду глобалног управљања најважнијим изазовима и проблемима.

Реалистички напад на ову линију аргументација полази такође од неостваривости идеје (натерајте Кину, Русију и Иран да прихвате такве идеје!), али затим прелази на показивање фактичких последица селективног пропагирања и наметања глобалог управљања под окриљем западних земаља, односно онога што Мајкл Дојл зове *Мировна унија (Pacific Union)*. Суштински оквир се дефинише модификованим видом тезе Мартина Вигта да космополитизам у пракси води глобалној тиранији, која се простире тамо докле може.³⁴ У сваком случају сви видови космополитске теорије и на њој засноване акције доживљавају се као уношење додатног хаоса у међународни поредак и као наставак, односно квазиуниверзалистички инструмент интересне политике моћи оних земаља које стоје иза пропагирања таквих теорија.

³² Данило Золо узима Фолка као парадигматичан пример.

³³ Золов пример је Норберто Бобио.

³⁴ Види Wight, M, 1991. Хантингтон је у свом доприносу овој расправи, есеју *Нема излаза* то формулисао на следећи начин: "Надати се бенижном завршетку историје је људски. Очекивати да се то деси је нереално. Планирати да се то деси је катастрофално." Huntington, 1989.

Модификовани облик ове тезе јесте напад из позиције одбране демократије какав у овом зборнику износи Ингеборг Маус. Резиме тог аргумента тврди да је основа Кантове либералне визије била демократска република у којој се самостално одлучује о сопственим проблемима, док ове теорије које траже космополитску демократију нужно иду ка суспендовању стварно постојећих демократских творевина. Чињеница демократског дефицита у ЕУ користи се као упозорење да би на нивоу светске власти тај дефицит постао још већи, односно да би политика постала у потпуности ствар бирократске елите на коју обични грађани ни на који начин не могу да утичу.

Но, разорнији правац критике је демонстрација стварних последица употребе ових теорија и демаскирање скривених интереса који стоје иза њих, а које идеалисти нерадо износе или напосто игноришу. У оквиру њега веома значајан сегмент је демонстрирање двојних стандарда којим се наводни универзализам показује као инструмент само једне стране, а да та страна обично финансијски подржава заговорнике универзализма.

Но, чини се најопаснија ствар коју западњаци реализују није што свуда праве мрежу за промовисање својих визија и пропаганде, већ што се из тих сфера кадрови преливају у политику и бизнис па на крају добијемо општи галиматијас њихових људи и на власти и у економији и у трећем сектору. Формира се оно што су марксисте с правом назвали *компрадорска* елита. Дакле, читава локална елита обликује се као потпуно лишена морала и осећаја припадности својој средини. Голи хедонизам и материјализам остају једини циљеви, а метод је прихватање статуса нижих места у глобалној хијерархији владајуће светске елите. Они дакле свесно прихватају систем вредности, навике, поп културу, манире, моду, сексуалне праксе па чак и исхрану која постаје универзална у намери да се поистовете са моделима које диктирају врхови глобалне пирамиде, а цена за тај повлашћени положај и лагодан живот је да у својој земљи спроводе све налоге окупатора, омогућују неограничено богаћење и све врсте субвениција страним компанијама чиме уништавају домаћу привреду и с друге стране држе незадовољни народ у покорности.³⁵

У сваком случају оно што је за нас овде занимљиво јесу врло јасно уочљиви блиски односи између главних интелектуалних јунака ове нарације о глобалном управљању, који су често и практично

³⁵ На овоме посебно инсистира Питер Гауен у Gowan, P, 2000. Ова анализа детаљно показује како домаћи играчи штите права страних компанија насупрот права домаћих привредних субјеката и радника.

ангажовани у разним комисијама, саветима, *тинк тенковима* и сл, и финансијера њиховог рада што су најчешће управо фондације повезане са највећим корпорацијама чији су власници и оснивачи у исто време и водећи чланови поменутих ексклузивних клубова, а чији је циљ глобално управљање у сопственом интересу.

Miša Đurkovic, Ph.D

Senior Research Associate

Institute of European Studies Belgrade

FROM THE WORLD GOVERNMENT TO GLOBAL GOVERNANCE

Summary

The reason for the occurrence of this article is the appearance of collection of works on global governance that is arranged by Jovan Babic and Petar Bojanic. The author takes this anthology as an excellent indicator of the dominant liberal views on the preferred transformation of the modern World. Starting from the collected texts he tries to reconstruct the model of transformation of global relations which left-liberal authors advocate. Primarily he emphasizes move from the idea of a centralized World government to a decentralized global governance that takes place at different levels. The author presents also his criticism of this model.

Key words: World government, global governance, liberalism, hegemony

Литература:

Archibugi, D, Held, D, (ур.), (1995), *Cosmopolitan Democracy: An Agenda for a New World Order*, Polity Press.

Archibugi, D, (2004), "Cosmopolitan Democracy and its Critics: A Review", *European Journal of International Relations*, Vol. 10(3), 437–473

Бабић, Ј, Бојанић, П, (ур.), (2009), *Светска власт*, Службени гласник, Београд

Babić, J, Bojanić, P, (ур.), (2010), *World Governance: Do We Need It, Is It Possible, What (Could It) All Mean?*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing

Вент, А, (2009), "Зашто је светска држава неизбежна?", у Јован Бабић, Петар Бојанић, (ур.) *Светска власт*, Службени гласник, Београд

Вуковић, Н, (2007), *Логика империје*, Конрас, Београд

Goodman, E, (1953), "The Soviet Union and World Government.", *Journal of Politics*, 15, May, стр. 231-53

Gowan, P, (2000), *The New Liberal Cosmopolitanism*, IWM Working Paper, No. 2, Vienna.

Бурковић, М, (2005), *Капитализам, либерализам и држава*, Филип Вишњић, Београд

Бурковић, М, (2009), «Еколошки тоталитаризам», *Политика*, 26. 09.

Zolo, D, (2004), *Cosmopolis: La prospettiva del governo mondiale*, Feltrinelli, Milano

Кинзер, С, (2004), *Сви шахови људи*, Самиздат Б92, Београд

Кљакић, Љ, (2007), *Космополис: оглед о целини света и управљању светским пословима*, на страници

<http://www.scribd.com/doc/32579294/Ljubomir-Kljaki%C4%87-KOSMOPOLIS-OGLED-O-CELINI-SVETA-I-UPRAVLJANJU-SVETSKIM-POSLOVIMA>

Лу, К, (2009), „Светска влада“, у Јован Бабић, Петар Бојанић, (ур.), *Светска власт*, Службени гласник, Београд, стр. 81 – 105.

Niebuhr, R, (1949), „The Illusion of World Government“, *Foreign Affairs*, Vol. 27, No. 3 April, стр. 379-388

Pogge, T. (1992), “Cosmopolitanism and sovereignty”, *Ethics*, Vol. 103, No. 1, October, стр. 48-75

Ролс, (2003), *Право народа*, Александрија прес, НСПМ, Београд

Schmitt, C. (1996), *Roman Catholicism and Political Form*, Greenwood Press

Tamir, Y. (2000), “Who’s Afraid of the Global State?”, у *Nationalism and Internationalism in the Post-Cold War Era*, Kjell Goldmann, Ulf Hannerz, and Charles Westin (ур.). Routledge, стр. 216-243.

Филиповић, Д. (2008), *Анатомија глобалистичког смирада*, Принтмедиа, Београд

Hagger, N. (2010), *The World Government: A Blueprint for a Universal World State*, O Books 21.

Huntington, S. (1989), ‘No Exit – The Errors of Endism’, *The National Interest*, no. 17, Fall, стр. 3– 11

Шмале, В. (2003), *Историја европске идеје*, Клио, Београд

Höffe, O. (2010), “A Subsidiary and Federal World Republic: Remarks on Democracy in the Age of Globalization”, у Babić, J, Bojanić, P, (ур.), *World Governance: Do We Need It, Is It Possible, What (Could It) All Mean?*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing.

Constantini, C. (2006), “The ‘timeless present’: At the roots of Europe’s identity”, у *German Law Journal*, Vol. 7, No. 2, 93-100.

Waltz, K. (1999), “Globalization and Governance”, *Political Science and Politics*, Vol. 32, No.4, 693-700

Walzer, M. (2010), “Governing the Globe: What is the Best We Can Do?”, у Babić, J, Bojanić, P, (ур.), *World Governance: Do We Need It, Is It Possible, What (Could It) All Mean?*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing.

Wendt, A. (2003), “Why a world state is inevitable”, *European Journal of International Relations*, vol. 9 no. 4, стр. 491-542.

Wight, M. (1991), “The Three Traditions of International Theory,” in *International Theory: The Three Traditions*, Leicester: Leicester University Press.